

Пешадиски пуковник **МИЛУТИН МАРКОВИЋ**

НЕКА ИСКУСТВА ИЗ ОПЕРАЦИЈА КОД АНЦИЈА

(Од 22 јануара до 23 маја 1944)

Операције у Средњој Италији 1943 и 1944 године врло су занимљиве и поучне како због многобројних стратегиских и оперативно-тактичких искустава, тако и због тога што су се одиграле на планинском и кршевитом земљишту и поред морске обале, тојст на земљишту које има особине сличне нашој обали поред Јадранског Мора. Нарочито су занимљиви и поучни десант и операције код Анција, који су извођени од 22 јануара до 23 маја 1944, те ће бити корисно да се бар укратко упознамо са њиховим припремама, плановима и снагама, а детаљније са стратегиским и оперативно-тактичким искуствима које нам пружају.

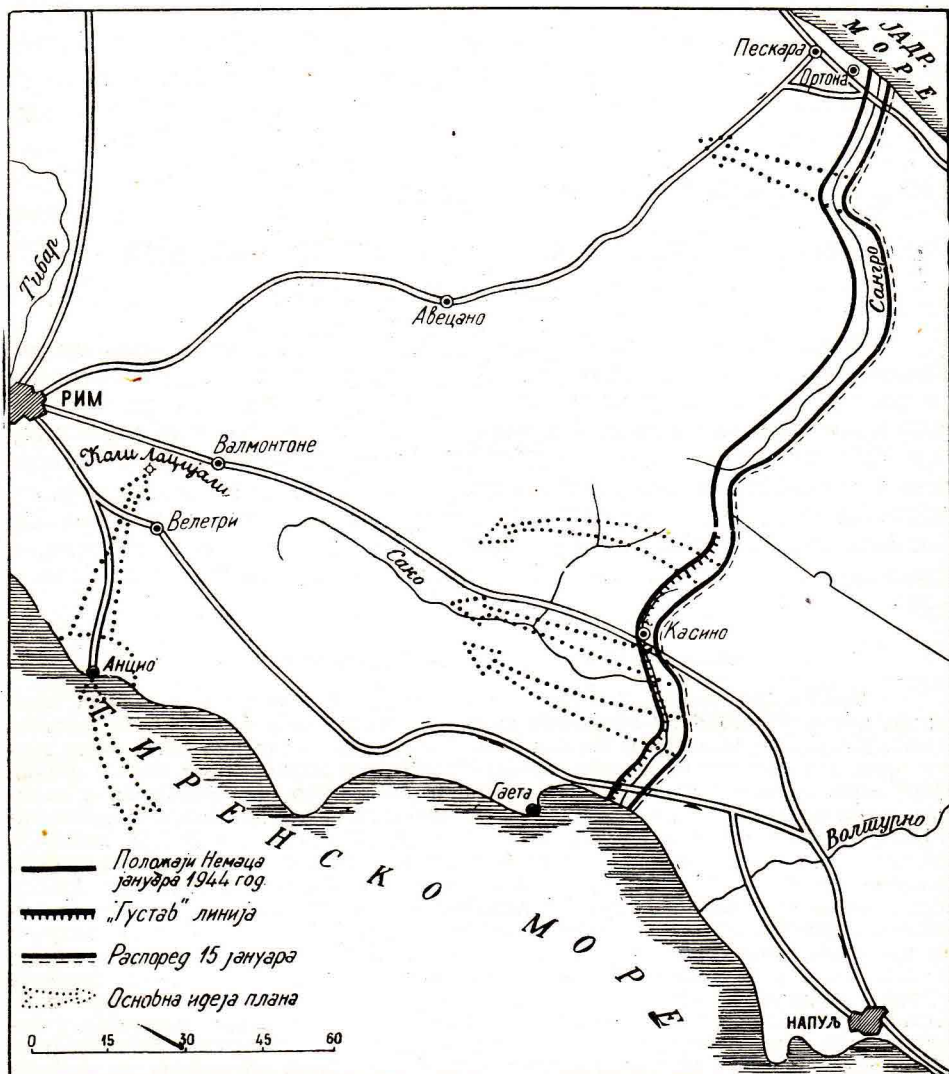
Обостране припреме, планови и снаге

Крајем 1943 године 8 британска и 5 америчка армија изводиле су врло тешке, споре и методичне операције са циљем да пробију положаје 10 немачке армије у Средњој Италији и заузму Рим. Оне су тек 15 јануара 1944, после двомесечних тешких борби, заузеле „Зимску“ линију и ишле пред нови немачки одбранбени појас — „Густав“ линију која је била врло јако утврђена, а нарочито њени положаји код града Касина. Плашећи се нових дуготрајних и изнурвајућих борби приликом напада на ту линију, Савезници су већ 26 децембра одлучили да 6 корпус изврши десант код Анција, око 100 километара у немачкој позадини. Планом „Шингл“ предвиђено је да се 22 јануара 1944 код Анција искрца први ешелон 6 корпуса (3. америчка и 1. британска пд, ојачане командосима, ренџерима, падобранцима, тенковима и др.), јачине око 40.000 људи, и да, уз помоћ целокупне расположиве авијације и ратне флоте, образује мостобран на линији: Мусолини Канал — с. Падиљоне — р. Молего. После доласка и другог ешелона (1. америчка оклопна и 45. пешадиска дивизија) 6 корпус би наставио операције са циљем да заузме Коли Лацијали, важне положаје у немачкој позадини. Избијањем Англо-Американаца на те положаје биле би пресечене комуникације 10. немачке армије, те би она била приморана да напусти „Густав“ линију и да се повуче северно од Рима.¹⁾

Немци су имали извесних података о томе да Савезници припремају неко искрцавање у њиховој позадини. Због тога су почели да ужурбану организују одбрану дуж Тиренског Мора, а у стратегиској резерви су, за противударе на евентуалне савезничке мостобране, прикупили 29. и 90. моторизовану дивизију. Али, због савезничке офанзиве од 12 до 20 јануара, они су били приморани да ту резерву 18 јануара употребе у одбранбеним борбама код Касина. Услед тога они нису имали скоро никаквих резерви за одбијање нових десантних операција, те је цела одбрана обале код Анција била поверена једном пешадиском батаљону потпомогнутом од неколико пав топова 88 мм.

¹⁾ Department of the Army, *Anzio Beachhead*, Washington, 1947, стр. 1—18.

Савезнички план за операције почетком 1944 г.

Шема 1

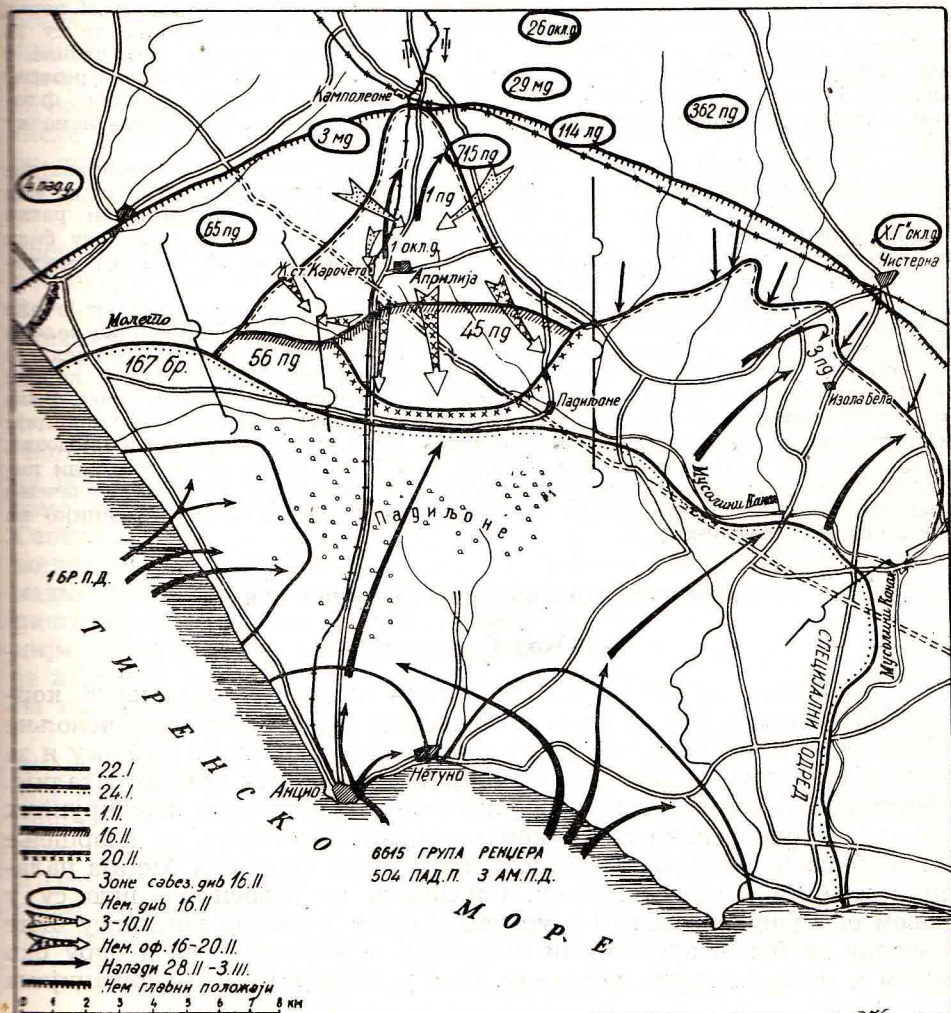
Десант и операције од 22 јануара до 4 јуна 1944

За припрему десанта Савезници су употребили сву расположиву авијацију у Италији. Она је од 2 до 22 јануара извршила 22.850 летова и бацила око 12 милиона кг бомби на немачке аеродроме и саобраћајне објекте од Рима до Бренера.

Моћна савезничка флота, у чијем је саставу било преко 400 бродова свих врста, кренула је 21 јануара из Напуља са првим ешелоном 6. корпуса. Конвоји су вештим маневром заварали Немце, тако да су се ноћу између 21 и 22 јануара неопажено приближили Анцију. Први таласи су се у 2.00 часа из-

ненадано дочепали обале, тако да се 6. корпус искрцао скоро без икаквог отпора. До подне су Савезници код Анција посели три одвојена тактичка мостобрана. И поред слабог немачког отпора 6. корпус је следећих дана споро напредовао, тако да је тек 24 јануара заузео чврст мостобран, ширине 34 а дубине 11 км, на линији: Мусолини Канал — с. Падиљоне — р. Молето. Очекујући долазак другог ешелона из Напуља, 6. корпус је вршио извиђања и проширивао мостобран и тек 30 јануара, после искрцавања другог ешелона, предузео главним свагама (1. оклопна и 1. пешадиска дивизија) напад дуж друма Анцио — Априлија, а помоћним (3. пешадиска дивизија) на Чистерну. До 1 фебруара главна група је успела је да код Камполеоне образује испадни клин ширине 2, а дубине 6 км, док је помоћна претрпела тешке губитке у узалудним покушајима да освоји Чистерну.²⁾

Операције код Анција од 22-I до 23-V-1944 г.

Шема 2.

²⁾ Исто, стр. 27—36.

Немци су искористили оклевање и споро напредовање 6. корпуса. Они су, не губећи ни тренутка, привукли дивизије из Северне Италије, Источне Француске и Северозападне Југославије, тако да су почетком фебруара у саставу 14. армије (која је из Северне Италије упућена према Анцију) имали седам дивизија, док је 6. корпус, после доласка другог ешелона, имао само четири дивизије. Благодарeћи тим појачањима, Немци су 3 фебруара главним снагама предузели напад дуж друма Априлија — Анцио и 9 фебруара заузели Априлију и разбили савезнички испадни клин код Камполеоне. После кратког застоја ради регруписавања снага, маршал Кеселринг, командант немачких снага у Италији, наредио је команданту 14. армије генералу Макензену да 16 фебруара предузме велику офанзиву и потпуно ликвидира мостобран. После снажне артиљеријске и авиоприпреме, 16 фебруара у 6,30 часова, 14. армија је предузела офанзиву, усмеравајући главни удар на 45. пешадијску дивизију, која је са обе стране друма Априлија — Анцио бранила положаје ширине око 10 км. И поред великих губитака, Немци су следећих дана ангажовали нове снаге, те су 18 фебруара успели да у распореду 45. пд направе цеп ширине 6, а дубине 4 км. Командант 6. корпуса био је приморан да употреби последње резерве (делове 1. оклопне дивизије), које су, добро потпопнзуте ратном флотом и авијацијом, противнападима у току 19 и 20 фебруара зауставиле немачку офанзиву.³⁾

У времену од 14 до 28 фебруара Немци су наставили узнемиравајуће нападе дуж читавог фронта, а 28 фебруара са пет дивизија предузели су код Чистерне напад на 3. пд, која је, благодарeћи помоћи авијације и ратне флоте, успела да се одржи на својим положајима. После тога Немци су били приморани да пређу у дефанзиву, те је од 4 марта до 22 маја на мостобрану наступио период стабилизације.

Припремајући се за велику пролећну офанзиву, Савезници су појачали 6. корпус, тако да је средином маја имао око седам дивизија. Савезничка велика офанзива, у којој су учествовале скоро све снаге 8. и 5. армије, отпочела је 11 маја 1944 године. Тек када су те армије пробиле линију „Густав“, 6. корпус је 23 маја прешао у напад и предузео гоњење разбијених немачких снага. Била је то врло повољна ситуација да се немачким армијама пресеку комуникације и да се униште њихове снаге јужно од Рима. Но, 6. корпус је споро напредовао, тако да су тек 4 јуна његове дивизије ушле у Рим. Немци су се већ били повукли. Они су град благовремено напустили и прешли на планско повлачење ради поседања и одбране раније организованих положаја („Готска“ линија) на Тосканским Апенинима.⁴⁾

Стратегиска и оперативно-тактичка искуства

а) Код Савезника

Савезничка стратегија. Савезнички план о искрцавању 6. корпуса код Анција био је врло примамљив, јер су постојале повољне могућности за изненадан удар на немачке комуникације ка Риму и за уништење немачких снага на планинском земљишту Средње Италије. Међутим, тај стратегиски план није се могао остварити због крупних грешака у оперативно-тактичком извођењу. Пре свега, за извршење плана било је одређено врло мало снага. Иако су се код Анција налазили слабији немачки делови, Савезници су погрешили што су у првом ешелону пребацили само две ојачане дивизије које нису биле у стању да бране предвиђени мостобран, а још мање да продру око 30 км у непријатељску позадину. Они у послератним публикацијама

³⁾ Исто, стр. 43—85.

⁴⁾ Исто, стр. 91—116.

покушавају да то оправдају недостатком транспортних и десантних бродова. Међутим, у ситуацији када су се очекивали велики стратески резултати, требало је ангажовати сва транспортна средства, па макар то ишло и на штету снабдевања 5. и 8. армије, да би се у првом ешелону пребацило и искрцало бар четири дивизије које би брзо образовале предвиђени мостобран и потом пресекле немачке комуникације ка Риму. Очигледно, Савезници се нису користили искуством из десантних операција код Салерна, када су употребили све бродове (чак и чамце са веслима) да би у првим ешелонима искрцали што више снага, које су им, и поред извесних грешака, омогућиле да постигну значајне успехе. Ангажовање свих расположивих транспортних средстава било је нужно тим пре што су и они сами сматрали да је за држање мостобрана било потребно шест дивизија.⁵⁾ Због почетних грешака у одређивању снага за десант и у погледу оперативно-тактичког извођења плана Савезници нису постигли очекиване стратеске резултате, већ су били приморани да пређу у одбрану, у којој су претрпели велике губитке (4.400 убијених, 18.000 рањених, 6.800 несталих војника и 37.000 евакуисаних људи услед болести).⁶⁾

Извиђачка служба 6. корпуса. Обавештајни органи 6. корпуса нису се довољно zaloжили да прикупе тачне податке о јачини и распореду немачких снага код Анција и њихових резерви код Рима. Зато су Савезници, приликом извршења десанта, своје планове за-снимавали на нереалним проценама, сматрајући да ће и првог и следећих дана код Анција бити много веће снаге него што су уствари биле. Због такве процене дошло је до веома слабог темпа операција.

Обавештајна служба је подбацила и приликом напада 3. пд код Чистерне, која је, због непроверених података о немачким снагама, 30 јануара претрпела тешке губитке. Али за то не треба осуђивати само лежерност трупне обавештајне службе, већ и недовитљивост Савезника који се нису користили подацима пријатељски расположеног италијанског становништва и фотографским снимцима своје надмоћније авијације. Да су се у тако сложеним операцијама искористила сва средства за прикупљање података о јачини, организацији, моралу, наоружању и распореду противничких снага, сигурно је да не би дошло до толиког изненађења или би оно било сведено на најмању могућу меру.

Употреба савезничке авијације. Савезници су у средоземљу имали око пет хиљада авиона, од којих су за подршку операција код Анција употребили око 2.600⁷⁾. Иако је савезничка авијација у припремном периоду од 2 до 20 јануара извршила 22.850 летова и бацила 12.238 кг бомби на саобраћајне центре и аеродроме код Анција и северније, она није успела да прекине немачке комуникације и онемогући довлачење појачања. Према признању америчких историчара, Савезници су направили највећу грешку у томе што нису

⁵⁾ Morison, *Sicily, Salerno, Anzio*, Boston, 1954, str. 36.

⁶⁾ Departement of the Army, *Anzio Beachhead*, Washington, 1947, str. 116.

⁷⁾ Departement of the Army, *Anzio Beachhead*, Washington, 1947, str. 6.

употребили и ноћне бомбардере (британску пустињску авијацију која је имала велики број бомбардера оспособљених за летење по сваком времену, као и за проналажење и бомбардовање циљева у току ноћи) ради одржавања ефекта и сталности рушења, тако да Немци не би били у стању да ноћу брзо и успешно оправљају штете настале услед дневних бомбардовања. Док је савезничка авијација овде имала просечно по 700 авио-полета дневно, дотле су Немци могли извршити највише по 70—100. Савезници су употребили највећи број авиона (831)⁸ 17 фебруара у циљу указивања помоћи тешко угроженом 6. корпусу приликом немачке велике офанзиве. И поред изразите надмоћности, савезничка авијација није указала одговарајућу помоћ копненим снагама, јер је њен знатан део (стратегиска авијација) дејствовао са великих висина, бацајући бомбе у виду тепиха на концентрације немачких јединица, тако да ни погоци нису били тачни, а ни материјални резултати задовољавајући. Резултати би свакако били већи и успешнији да је авијација тешње и брже сарађивала са копненим снагама, а за то је требало приближити аеродроме и боље организовати службу обавештавања и навођења.

Највећи успех је постигло пет група савезничких бомбардера и три групе ловаца 30 јануара приликом бомбардовања аеродрома код Удине где се налазило око 200 немачких бомбардера који су нападали мостобран код Анција. Прва група бомбардера и ловаца намерно је узела такав правац и висину да би је могли открити немачки радар. Нешто касније узлетела је друга група (ловци П-47 који су били јачи и бржи од ловаца који су пратили бомбардере) и упутила се преко Јадранског Мора летећи изнад облака. Када је та група престигла бомбардере попела се још више и упутила ка циљу где је стигла 15 минута пре њих и затекла немачке ловце који су се тек спремали да полете да би пресрели прву групу. Друга група, која је изненада почела да се обрушава из облака, за кратко време је уништила 36, а оштетила 8 ловачких авиона. Немци су били толико изненађени да нису могли пружити отпор ни првој групи, која је стигла нешто касније. Тако су Савезници вештом тактиком успели да униште око 140 немачких авиона уз губитак 6 бомбардера и 3 ловца.⁹)

Употреба флоте. Савезничка флота је била апсолутни господар на мору. Она је не само успешно сарађивала у десанту 6. корпуса и његовим операцијама код Анција, него га је и на време снабдевала најпотребнијим животним средствима.

Употреба савезничких ваздушнодесантних јединица. Савезници су своје вд снаге (504 падп и 509 падбн) приликом извођења поморског десанта употребили као обичне пешадиске јединице, иако би, вероватно, постигли веће успехе да су их искористили за извршење „вертикалних маневара“ у немачкој позадини, јер су за то

⁸) Исто, стр. 77.

⁹) W. F. Craven and J. L. Cate, *The Army Air Forces in World War II*, vol. III, str. 35.

постојали повољни услови (слабе немачке резерве, изненађење, погодна земљиште, могућности да им копнене снаге брзо укажу помоћ, надмоћнија авијација, итд.). А да су своје падобранце спустили код Камполеоне и Велетрија, могли су пресећи комуникације и онемогућити Немцима да довлаче појачања према мостобрану. Сем тога, мања група пешака и инжињераца, која би се спустила код Валмонтоне, могла је да поруши најважнију немачку комуникацију ка Риму. Касније су Савезници своје ваздушнодесантне јединице употребили у фронталним нападима на добро утврђене и брањене положаје где нису могле доћи до изражаја њихове специфичне особине, већ су претрпеле велике губитке, тако да им је било потребно дуже време да би се оспособиле за десантне операције у Нормандији.

Савезничка тактика у нападу и у одбрани. Савезници нису искористили почетно изненађење и слаб немачки отпор од 22 до 28 јануара. Да су одмах упутили командосе (9. и 43. групу) и ренџере (1., 3. и 4. батаљон) у немачку позадину, они би тактиком ноћних убацивања у току једне ноћи могли да пређу 20—30 км, да на немачким комуникацијама створе неред и панику и да се повежу са својим ваздушнодесантним јединицама. То је било сасвим могуће зато што су скоро све немачке снаге тада биле употребљене код Касина, док су се у близјој позадини налазиле само слабе резерве. Пошто Савезници нису хтели да ризикују изводећи смеле маневре и рејдове у немачкој позадини, они су прихватили тактику спорог и опрезног надирања под заштитом бродске артиљерије и надмоћније авијације. Они су за два дана, и поред врло слабог немачког отпора, прешли само 11 км и тек 24 јануара образовали чврст мостобран на коме су скоро пасивно очекивали долазак бродова са другим ешелоном. Но, и после доласка другог ешелона, 6. корпус је напредовао врло споро и опрезно.

За илустровање савезничке опрезне и претерано пипаве тактике најбоље ће послужити рад ојачане 3. америчке пд код Чистерне од 30 јануара до 2 фебруара. Командант ојачане 3. пд одредио је за заузимање Чистерне и суседних положаја: 504. падп, 6615. ренџер групу (1., 3. и 4. батаљон), 15. и 30. пп и 509. падбн. Пошто је сматрао да се код Чистерне налазе слаби немачки делови, он је своје снаге ангажовао без претходног извиђања и по деловима. Првоангажоване јединице (1. и 3. ренџер бн) су 30 јануара упале у добро организовану клопку — у ватрени џак, у коме су скоро потпуно биле уништене. Ти почетни губици и неуспеси негативно су утицали на нападну тактику 3. пд. Плашећи се нових изненађења, њени пукови су следећих дана, под заштитом јаке артиљериске ватре напредовали споро и врло опрезно — задржавајући се пред сваком каменом кућом и очекујући да их артиљерија концентричном ватром уништи или да приђу тенкови и пт топови из резерве ради њиховог заузимања. Таква подршка најчешће није била потребна, јер је америчка пешадија ручним бомбама и малим реактивним бацачима могла много брже да оштети или да запали такве куће и да ликвидира мале групе немачких пешака. Још мање се може разумети и оправдати спор рад и дуго-

трајна артиљериска припрема (која је трајала и по 70 минута) приликом заузимања појединих села код Чистерне. Пошто је немачка одбрана била организована по групном систему, на земљишту са многим каналима и јаругама, било би много боље да су Савезници при заузимању тих села применили тактику убацивања. Сличну спорост и опрезност су испољавале британска 1. пд и америчка 1. оклопна дивизија код Камполеоне од 30 јануара до 3 фебруара, јер су и оне предузимале нападе тек после јаке артиљериске и авиоприпреме (које су трајале и преко 1 сата). У првом ешелону нападала је 1. оклопна дивизија, чији су тенкови, због јако раскалањог земљишта, напредовали врло споро, и то само дуж постојећих комуникација. Фронтално потискујући делове немачке 65. пешадиске и 3. моторизоване дивизије, Англо-Американци су до 1 фебруара успели да направе веома мали клин — дубине 6, а ширине 2 км — иако би постигли веће успехе да су применили тактику ноћног и дневног убацивања, јер је земљиште било покривено дрвећем и испресецано многим јаругама, а немачка одбрана, углавном, организована дуж постојећих комуникација. Тек после пробоја немачких положаја могли су ангажовати британску 1. оклопну дивизију за гоњење разбијених јединица и заузимање важних раскрсница код Велетрија и Валмонтоне. Према томе, Савезници нису постигли веће успехе, поред осталог, и зато што су занемарили маневре, нарочито употребу мањих јединица за убацивање, као и употребу оклопних дивизија за извршење стратегиско-оперативних маневара.

Прелаз из напада у одбрану преставаља врло осетљиву фазу борбе, нарочито када је непријатељ предузимљив, као што су то били Немци према мостобрану код Анџија. Услед изненадног немачког напада, 3 фебруара код Камполеоне, 6. корпус је био приморан да 5 фебруара дефинитивно пређе у одбрану, те није имао времена да дотадашњи нападни распоред прилагоди новим одбранбеним плановима. Британска 1. пд, која је носила тежиште напада на испадном клину код Камполеоне, морала је неприпремљена да брани јако издужени фронт ширине 16 км. Пошто је дотада изводила нападе већином дуж постојећих комуникација, она је, због недостатка времена и материјала, организовала чворове за одбрану тих истих комуникација, док је у међупросторима оставила врло слабе снаге и недовољно препрека. Исто тако, Савезници су знатне пропусте направили и у распореду резерви и инжињерских јединица. Они су у резерви имали две дивизије (1. оклопна а затим 1. пешадиска дивизија, коју је на фронту сменила 45. пд), али су их делимично употребили за посудање и организацију другог положаја (Мусолини Канал — с. Падилоне — р. Молето), те нису могли прикупити јаче снаге за извршење противнапада и противудара. Сем тога, Савезници су неправилно искористили неке инжињерске јединице (36. и 540. инж. пук), јер су их употребили за одбрану мање важних отсека, мада су оне биле хитно потребне за постављање минских препрека, за оправку постојећих и израду нових комуникација, као и за израду специјалних склоништа. Иако није постојала опасност од евентуалних немач-

ких ваздушних десаната у позадини, Савезници су предузели опсежне припреме и мере за одбрану од ваздушних десаната. У том циљу они су поделили мостобран на неколико зона, у којима су употребљили све преостале инжењерске и позадинске јединице за ноћно патролирање дуж комуникација. Узевши у целини, такво организовање одбране претставља негативан пример великог растурања снага и слабљења резерви, што је умањило могућности извођења активнијих радњи.

Приликом немачких напада са ограниченим циљем (од 3 до 12 фебруара), опште офанзиве (од 16 до 20 фебруара) и завршних операција (од 28 фебруара до 3 марта) Савезници, услед растурености својих снага, нису могли прикупити јаче резерве нити извршити смелије маневре у циљу заустављања немачких напада или уништења делова који би се убацили у њихову позадину. Нашавши се у тешкој ситуацији, они су били приморани да траже помоћ своје артиљерије, авијације и ратне флоте. Према тврђењима америчких историчара, артиљерија је (432 оруђа, не рачунајући пуковску артиљерију) указала велику помоћ пешадији и постигла значајне успехе, јер је вешто искористила повољан облик мостобрана и централизовано командовање. Она је врло брзо концентрисала ватру великог броја оруђа на угрожене секторе, а затим ју је исто тако брзо преносила на нове, још удаљеније циљеве. И поред успешног маневровања ватром, изгледа неубедљиво мишљење оних америчких историчара који, на основу немачких података, тврде да је артиљерија у току велике нацистичке офанзиве нанела Немцима 75% од укупних губитака у рањеним.¹⁰⁾ Оно је тешко прихватљиво тим пре што је осматрање било отежано због неповољног времена, недовољног броја авиона за артиљериско осматрање, а делом и због испресецаног терена. А успех артиљериске ватре добрим делом зависи од осматрања.

На основу изложеног може се закључити да савезничка тактика и у нападу и у одбрани није била целисходна, јер се одликовала: непотпуним извиђањем, опрезном употребом ваздушнодесантних јединица, спорашћу, претераном методичношћу, недостатком иницијативе, давањем доминантне улоге материјалним ватреним средствима, употребом инжењерских јединица за одбрану појединих отсека, потцењивањем улоге резерви и значаја смелијих маневара, итд.

И све остале операције у Средњој Италији, а нарочито код Касина, до маја 1944, биле су исто тако споре, што је изазвало оштро реаговање јавности, посебно војне критике у САД и Великој Британији. Познати војни писац Лидел Харт је врло оштрим изразима критиковао стратегију и тактику Савезника упоређујући их са дуготрајним изнуравајућим борбама на Западном фронту од 1915 до 1918 године. Међутим, иако је од тих операција прошло више од 13 година, ипак амерички и британски историчари нису дали њихову потпуну и свестрану анализу и оцену из којих би се могао добити одговор

¹⁰⁾ Department of the Army, *Anzio Beachhead*, Washington, 1947, стр. 89.

зашто су Савезници скоро до краја рата у Италији остали доследни таквој опрезној стратегији и тактици. На основу досада расположивих докумената и публикација изгледа да је та тактика била резултат недовољне обучености команданата и војника, погрешне концепције о доминантној улози материјала, нарочито авијације, тешког планинског земљишта и успешног рада искуснијих немачких команданата и војника. Тек када буду изашле детаљне званичне публикације свих учесника и када се буде извршила свестрана исцрпна критичка анализа и оцена тих занимљивих операција, моћи ће се дати тачан одговор и на постављено питање.

Но, и поред свих неуспеха, 6. корпус је код Анција указао помоћ 5. и 8. армији, јер је везао јаче немачке снаге и тиме дао велики допринос општој савезничкој офанзиви и победи у мају 1944 године.

б) Код Немаца

Употреба авијације. Немци су у јануару и фебруару 1944 према мостобрану ангажовали око 300 авиона, тј. око 9 пута мање него Савезници. И поред тога, благодарећи успешној организацији осматрања и навођења, као и исправној тактици, они су нанели знатне губитке и штете јако нагомиланим англо-америчким трупима, складиштима, а нарочито бродовима. Од самог почетка операција немачки авијатичари су на јужним огранцима Коли Лацијали организовали добро прикривене станице за осматрање и навођење, које су имале велику зону осматрања и добре везе са авијацијом, те су могле брзо и успешно да откривају циљеве и да за најкраће време према њима диригују своју авијацију. Помоћу тако добро организоване службе осматрања и навођења, немачка авијација је од 23 до 26 јануара успешно нападала бродове код Анција и Напуља, те је дневно потапала просечно по 4 противничка брода.

Немачка тактика у том периоду је занимљива и поучна. Наиме, Немци су — и поред вишеструке савезничке надмоћности у ваздуху — вешто употребљавали своју авијацију и постизали значајне успехе. Они су брзо уочили савезничку тактику и искористили њене слабости. Открили су да англо-америчка авијација свакодневно напушта зону изнад Анција око 20 минута пре пада мрака, јер јој је толико времена било потребно да се за видела врати на своје аеродроме код Напуља. Пошто су неки немачки аеродроми били у близини мостобрана, Немци су ангажовали своју авијацију пред мрак (тојест, у време када се противничка авијација враћала према Напуљу) против јако концентрисаних савезничких бродова и трупа код Анција. Немачка авијација, која је дејствовала диригованим бомбама, торпедима, бомбама и митраљезима, успела је да потопи или оштети знатан број бродова и да уништи неколико складишта муниције. Када је време било облачно, а нарочито када би ниски облаци прекрили небо, немачки авиони су се изненада појављивали из облака и обрушавали на многобројне циљеве унутар мостобрана. За време лепих дана немачка авијација се вешто користила гребенима Коли

Лацијали и погодним положајем сунца, што јој је омогућавало да се изненада појави изнад мостобрана и да у бришућем налету наноси велике губитке савезничким јединицама и позадинским установама, па чак и болницама.

Она је, према томе, вешто искористила тешкоће својих противника, а такође и време и планинско земљиште. Тиме се и може објаснити чињеница да је она и поред своје бројне слабости, указала знатну и ефикасну помоћ 14. армији.

Немачка стратегија и тактика. Немци су направили велику грешку што су 18 јануара у изнуравајућим борбама код Касина употребили све расположиве резерве (29. и 90. мотд) и што уместо њих ису из састава 14. армије, која је била у Ломбардији, упутили ка Риму јаче снаге за образовање нових стратеских резерви, већ су је тамо врло дуго задржали очекујући неко искрцавање и у Северној Италији. Због тога се и десило да 22 јануара код Анција и Рима ису имали јачих снага којима би могли брзо интервенисати у циљу уништења првоискрцаних англо-америчких снага. Но, с друге стране, они су искористили савезничко оклевање, јер су, благодарећи и добро организованом раду на оправци комуникација, разним варијантама раније израђених планова за железничко превозење, добро регулисаном саобраћају итд.; — успели да код Анција брзо концентришу дивизије из Немачке, Ломбардије, Источне Француске и Северозападне Југославије, и то много пре него што су Савезници успели да из Напуља пребаце други ешелон 6. корпуса. Немци су и овог пута, као и у току почетне фазе Другог светског рата, показали знатне способности у брзом извођењу стратеско-оперативних маневара по унутрашњим операциским правцима. Они су благовремено учили да њихови први, на брзину импровизовани одреди не могу успешно блокирати и дуже задржати надмоћније англо-америчке снаге које су се првог дана искрцале код Анција, а затим 24 јануара неометано образовале оперативни мостобран на линији: Мусолини Канал — с. Падиљоне — р. Молето. Због тога су донели најцелисходнију одлуку — да први одбранбени појас организују на линији Чистерна — Камполеоне — р. Инкастро, удаљеној 4—10 км од поменутог мостобрана. Таква одлука омогућила им је да довлаче нова појачања и врше фортификациске радове ван успешног домета савезничке корпусне и бродске артиљерије. Према мостобрану Немци су оставили наведене импровизоване одреде који су вешто организовали и успешно водили задржавајућу одбрану. Тиме су створили драгоцено време за долазак и употребу појачања, што је имало прворазредног утицаја на даљи ток и коначан исход операција код Анција.

Немачка оклопна дивизија „Херман Геринг“ применила је занимљиву тактику, која може послужити као позитиван и поучан пример правилног искоришћења свих елемената ситуације да би се извршили постављени задаци. Она је крајем јануара организовала унакрсни ватрени систем на благим косама које су у виду клешта обухватале Чистерну и све путеве ка њој, тако да је једна не-

мачка чета 25 јануара успела да задржи цео 30. амерички пп. Исто тако, мала одељења пешадије вешто су се користила појединим каменом кућама, одакле су митраљеском ватром задржале цео 2. батаљон 15. пп. Приметивши да Американци довлаче артиљерију за рушење камених кућа, одељења су искористила борбено заштиће и — без икаквих губитака и сметњи — провукла се коритима појединих потока. Ова дивизија је постигла највећи успех 30 јануара код Чистерне, када је — искористивши неопрезност Американаца — на падинама коса јужно од Чистерне припремила заседу и ватрени цак, у који су Немци увукли 1. и 3. амерички ренџер батаљон. Наиме, иако су приметили да се ови батаљони ноћу између 29 и 30 јануара убацују кроз групни распоред њихових претстража, Немци су их тек по сванућу дочекали веома јаком блиском унакрсном, бочном и леђном ватром митраљеза, артиљерије и снајпера. Око подне поједине групе немачких тенкова извршиле су испад, разбиле преживеле остатке ренџера и поделиле их на неколико малих група које су затим биле уништене.

Према томе, Немци су у периоду од 22 јануара до 3 фебруара у одбранбеним борбама вешто искористили не само савезничке грешке, него и неповољно време и испресецано и мочварно земљиште, тако да су различитим тактичким поступцима успешно савладали почетну кризу, задржали надмоћнијег противника и створили време и услове за довлачење резерви и за предузимање противофанзиве. Ти почетни мали, али значајни тактички успеси код Анџија имали су повољних реперкусија на укупну немачку стратегију у Италији. Међутим, они нису успели да у извођењу противудара и противофанзиве код Анџија 1944 године постигну сличне успехе као у извођењу офанзивних операција од 1939 до 1941, јер су Англо-Американци били знатно надмоћнији у техничким средствима. Истина, они су и у тим операцијама постигли неколико тактичких успеха, на којима се треба посебно задржати. Тако су 3 фебруара врло брзо извршили први противудар на испадни клин код Камполеоне, убацујући постепено и по деловима првопристигле ешелоне појединих дивизија, иако су они претходно вршили усиљене маршеве или су били у току искрцавања из железничких вагона. Војна теорија начелно не одобрава такво почесно и некоординирано ангажовање снага у нападу. Међутим, детаљнијом анализом можемо доћи до закључка да је у овој прилици такав поступак био исправан. Наиме, Немци су хтели да што пре искористе неповољну ситуацију у којој се налазила британска 1. пд на испадном клину код Камполеоне. Они су планирали двострукообухватне нападе на дно испадног клина и применили тактику убацавања. При томе су се истакле мале групе немачке пешадије наоружане аутоматским пиштољима и лаким митраљезима и добро снабдевене муницијом и сувом храном за неколико дана. Оне су се ноћу неопажено провлачиле небрањеним јаругама или врло тешким мочварним тереном и убацивале се на 300—1.500 м позадину 1. пд, где су — образујући отпорне тачке — пресекле

комуникације и онемогућиле снабдевање ове британске дивизије. Главне немачке снаге прелазиле су у напад тек пошто би Британци истрошили своју муницију. Иако су нападима с фронта и из позадине успели да опколе и униште поједине британске чете и батаљоне, ипак Немци нису искористили почетне тактичке успехе, јер су страховали од противнапада англо-америчких резерви, тако да нису били у стању да окруже и униште целу британску 1. пд.

Приликом велике офанзиве од 16 до 20 фебруара Немци су исправно поступили што су променили дотадашњи план напада и његово тактичко извршење. Они су овога пута донели одлуку да главни удар нанесу на најјаче брањеном центру мостобрана, тојест на сектору код Априлије, јер је земљиште према боку мостобрана било мочварно и изложено ватри надмоћније противничке флоте. Пошто су Англо-Американци успели да до 16 фебруара добро организују своје положаје, Немци су применили нову, целисходнију тактику. Они су напад извршили после јаке артиљериске припреме од 30 минута, у којој је учествовало 400 топова, ангажујући упорно нове јединице све док нису начели положаје 45. и 56. пд. Тек после тога они су применили своју омиљену тактику убацивања, што им је омогућило да окруже и униште неколико чета и батаљона 45. и 56. пд. На тај начин, Немци су 18 фебруара у центру мостобрана направили реп ширине 6 км, а дубине 4 км. То је био повољан тренутак да се, без обзира на умор и жртве, све оклопне и моторизоване снаге искористе за експлоатацију битке. Требало је, наиме, употребити оперативне резерве (26. оклопна и 29. моторизована дивизија), као и најбољу оклопну дивизију („Херман Геринг“) која је пасивно држала положаје код Чистерне, са циљем да се снажним налетом продре до Анџија, удаљеног само 12 км, те да се мостобран расече а противничке снаге по деловима униште. Међутим, Немци су резерве употребили распарчано и у временски одвојеним размацима, те нису могли постићи велики стратешки успех који им је био на домаку.

У току операција код Анџија Немци су се умешно користили својом артиљеријом. Пошто због надмоћности савезничке авијације нису могли да померају тешку артиљерију, они су је држали у железничким тунелима према центру мостобрана, одакле је успешно маневрала путањама и тукла целу позадину. Они су на време уочили да гранате са ударним упаљачима нису ефикасне приликом распрскавања у мочварном и влажном земљишту, па су брзо прешли на гранате са темпирним упаљачима, чије су тачке распрскавања тако регулисали да су наносили велике губитке и циљевима позади вертикалних зидова и у дубоким усецима. Немци су највеће успехе постигли универзалним топом 88 мм, којим су успешно тукли ваздушне, земаљске и поморске циљеве. Према признању америчких највиших команданата, тај топ је био најбоље оруђе у току Другог светског рата и Савезници до краја рата нису успели да израде топ сличних квалитета.

Насупрот томе, Немци су велико разочарење и неуспех претрпели приликом употребе тенкова „Голијат“ (мали тенкови са експлозивом за уништавање минских поља, бодљикаве жице и бетонских објеката, који су управљани и контролисани електричним путем помоћу дугачког кабла). До неуспеха је дошло због тога што су их употребили на влажном земљишту, на коме су се заглибили, а усто и у малом броју, те нису могли постићи изненађење.

Из свега изложеног се види да су Немци, и поред наведених и других грешака и недостатака, надмашили своје противнике у оперативно-тактичком извођењу операција, јер су успешним маневрима, вештом применом тактике убацивања, правилном употребом видова и родова војске, добро организованим ватреним системом, солидним везама, брзим и одговарајућим активним радњама итд. успели да Англо-Американцима преотму иницијативу и да парализују њихову велику материјалну надмоћност.

LITERATURA:

- 1) Departement of the Army, *Anzio Beachhead*, (22 January — 25 May 1944) Washington, 1947
- 2) Clarc Mark Wayne, »*Calculated Risk*«, New York, Harper, 1950
- 3) Kesselring, *Soldat bis zum letzten Tag*, Bonn, Athenäum Verlag, 1953
- 4) Samuel Elliot Morison, *Sicily-Salerno-Anzio*, Little Brown and Company, Boston, 1954
- 5) W. F. Craven and J. L. Cate: *The Army Air Forces in World War II*, vol. II, The University of Chicago Pres, Chicago, 1950.